

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Koneyrittäjät edustavat bioenergia-, maarakennus- ja metsäalan koneyrityksiä. Koneyrittäjien jäsenenä on likimain 2000 edellä mainittujen alojen koneyritystä, jotka työllistävät arviolta 10 000 henkilöä pääasiassa näiden työalojen työkoneilla tuotettavissa palveluissa. Yritykset ovat pääosin pieniä yrityksiä.

Konetyöalojen (bioenergia-, maarakennus- ja metsäalojen) töitä tehdään kaikkialla Suomessa, ja usein harvaan asutuilla seuduilla, mikä tarkoittaa sitä, että työvoimaa ja koulutusta tarvitaan kaikkialla ympäri Suomen. Edellä mainitut konetyöalat ovat huoltovarmuuden kannalta kriittisiä aloja muun muassa energian toimituksessa sekä maanalaisten verkostojen ja tiestön ylläpidossa. Näiden alojen koulutuksessa on varmistettava koulutuksen alueellinen kattavuus ja alojen muuttuvat osaamistarpeet.

Esitysluonnoksessa todetaan, että ammatillisen koulutuksen tavoitteena on varmistaa jokaiselle opiskelijalle riittävät ammatilliset ja sivistykselliset valmiudet sekä työelämätaidot siirtyä opintojen jälkeen työelämään tai jatko-opintoihin. Koneyritysten näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että konetyöalojen koulutusta on saatavilla työvoimatarvetta vastaavasti ympäri Suomea ja opiskelijoille tarjotaan riittävästi konetyön harjoittelua opiskeluaikana, jotta työelämään siirtyminen olisi mahdollisimman saumatonta. Riittävä konetyön harjoittelu edellyttää koulutukselta riittäviä resursseja. Kaikilla koulutuslaitoksilla ei ole nykyäänkään riittävästi resursseja riittävän konetyön harjoittelun tarjoamiseen, ja katsomme, että hallituksen esitysluonnos ei ainakaan tue tätä tavoitetta.

Koneyrittäjät ovat samaa mieltä esitysluonnoksen kanssa siitä, että työelämän ja koulutuksen yhteistyö on saatava paremmaksi, jolloin tarjoutuu mahdollisuus saada lisättyä konetuntimääriä opiskeluvaiheessa.

Hallitusohjelmassa on tunnistettu ammatillisen koulutuksen kaksoistehtävä oppivelvollisten kouluttamisessa ja aikuisten jatkuvassa oppimisessa. Kaikille konealoille, mutta erityisesti metsäkonealalle, tullaan yhä useammin vaihtamalla ammattia ammattitutkinnon kautta. Se on työelämässäkkin todettu oikein hyväksi vaihtoehdoksi. Hallituksen aiheet alentaa maarakennus- ja metsäalan ammattitutkintojen kustannusryhmiä sekä lopettaa aikuiskoulutustuki ja heikentää toisen tutkinnon suoritusmahdollisuuksia ovat huonoja toimenpiteitä. Esitämme huolemme alan vaihtajien ja ammatissa toimivien jatkuvan oppimisen riittävästä mahdollisuuksista näiden muutosten takia.

Koneyrittäjät näkee rahoitusjärjestelmän painotuksen vaikuttavuuteen lähtökohtaisesti kannatettavana asiana. Pidämme tarpeellisena, että kokeilusta tehdään riittävän monipuolisia ja objektiivisia vaikuttavuusarviointeja. Niitä voidaan tehdä osin jo kokeilun ollessa käynnissä ja viimeistään loppupuolella.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Koneyrittäjät ry:n mielestä kokeilu antaa periaatteessa tarvittavaa joustavuutta koulutuksen järjestäjille kehittää ja toteuttaa koulutusta sekä keventää hallinnollista työmäärää. Koulutuksen järjestäjille kokeilu saattaa antaa paremmat mahdollisuudet vastata työelämän muutoksiin ja osaamistarpeisiin alueellisesti. Kokeilun aikana pitää panostaa vahvasti koulutuksen laadun arvioimiseen ja arvioida kokeilun vaikutuksia järjestää koulutusta. Toiminnanohjauksen kokeilussa tulee olla kattavasti mukana maarakennus- ja metsäalan oppilaitoksia eri puolilta Suomea.

Esityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan säätää tutkinnoista ja osaamisaloista, jotka opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä voidaan rajata koulutuksen järjestäjän kokeiluluvasta pois. Tutkintoja ja osaamisaloja voidaan rajata, jos kyseisen tutkinnon tai sen osaamisalan järjestämiskustannukset poikkeavat merkittävästi tutkintojen tai osaamisalojen keskimääräisistä järjestämiskustannuksista. Kalliit maarakennus- ja metsä-koneenkuljettajien koulutukset ovat arviomme mukaan tällaisen rajausmahdollisuuden piirissä. Mikäli rajauspäätöksiä konetyöaloilla valmistellaan, Koneyrittäjät edellyttävät opetus- ja kulttuuriministeriötä tiivistä ja välitöntä vuoropuhelua työelämän edustajien kanssa.

Konetyöaloilla on tarve työvoimalle kautta Suomen. Etenkin metsäteollisuuden ja polttoon perustuvan energiateollisuuden raaka-aineita eli puuta hankitaan kautta Suomen. Siinä työssä tarvitaan koneyritysten tuottamia palveluita lähes kaikkialla Suomessa. Näitä aloja palvelevaa maarakennustoimintaa tarvitaan siten myös laajalti. Maarakentajia toimii paljon teiden kunnossapidon parissa ja sitä työtä riittää myös kautta maan. Tulevaisuudessa kasvava työsaara liittyy luonnon ennallistamiseen, mikä työ ainakin osittain kuten kosteikkojen rakentaminen sopii maarakentajille. Koneyritykset suurelta osin sijaitsevat ja toimivat maaseudulla. Siten työvoimaakin tarvitaan siellä missä työmaat ovat. TTS:n vielä julkaisematon selvitys metsäalan perustutkinnon

suorittaneiden työllistymisestä osoittaa, että metsäalan työntekijät kouluttautuvat, asuvat ja työskentelevät suurimmalta osin synnyinmaakunnassaan. Mikään ei viittaa siihen, että työvoiman tarve konetyöaloilla olisi vähenemään päin tulevana vuosikymmeninä. Nämä seikat on huomioitava kokeilussa varmistaaksemme, että uudellakin toiminnanohjausjärjestelmällä turvataan erityisesti metsäkonetyöalan mutta myös muiden konetyöalojen koulutuksen kattavuus kautta maan.

Esityksessä työelämätoimikuntien määrää ehdotetaan vähennettävän ja samalla niiden tehtäväkenttää supistettaisiin. Työelämätoimikuntien tehtävistä poistuisi näyttöjen toteutuksen seuranta ja osaamisen arvioinnin laadunvarmistus. Koneyrittäjät pitävät hyvänä linjauksena, että työelämätoimikuntien keskeiseksi tehtäväksi jää osallistuminen ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteiden ja ammatillisten tutkintojen sekä niiden perusteiden kehittämiseen.

Mikäli työelämätoimikuntien tehtävistä poistuu, jo nykyäänkin, melko kapeasti suoritettu näyttöjen toteutuksen seuranta sekä osaamisen arvioinnin laadunvarmistus, niin työelämävastaavuuden varmistamiseksi koulutuksen järjestäjien on luotava vakuuttava laadunvarmistusjärjestelmä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää työelämätoimikuntien tekemässä tutkintorakenteiden ja tutkintojen perusteiden kehitystyössä.

Työelämätoimikuntien määrän vähentäminen ei saa Koneyrittäjiltä varauksetonta kiitosta. Jos työelämätoimikuntien määrän vähentäminen johtaa suurempiin, useita toimialoja kattaviin toimikuntiin, jotka käsittelevät laajasti eri toimialoja, on selvää, että yksittäisten toimialojen ammatillisten tutkintojen ja niiden perusteiden kehittäminen on hyvin harvojen henkilöiden varassa. Esityksessä on tunnistettu asia ja ratkaisuksi ehdotetaan toimialakohtaisia jaostoja. Emme täysin ymmärrä, kuinka tämä vähentää laajennettujen työelämätoimikuntien hallinnointityötä. Työelämätoimikuntien laajentamisessa voidaan mallia ottaa ennakointifoorumista, jossa ennakointiryhmiin on koottu yhteen useita eri toimialoja. Koneyrittäjien kokemukset tästä toimintamallista eivät ole rohkaisevia.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Konetyöalojen koulutus on kallista ja vaatii hintavia opetusvälineitä, kuten maarakennus- ja metsäkoneita, huolto- ja kuorma-autoja, huolto- ja korjaamohallin, työkaluja, turvavarusteita sekä ajanmukaisia oppimisympäristöjä kuten kenttäsimulaattoreita.

Opetusvälineiden huolto- ja käyttökustannukset ovat iso kustannuserä konetyöalojen koulutuksessa. Lisäksi opetus pyritään järjestämään aidoissa työskentely-ympäristöissä eli maarakennus- ja metsätyömailla. Siksi konetyöalojen koulutuksen kustannukset muodostuvat kalliimmiksi kuin useiden muiden koulutusalojen koulutukset, jossa opetus tapahtuu pääasiassa koululla luokissa.

Esityksen mukaan perusrahoitukseen vaikuttava kustannusryhmäkohtainen kerroin vaikuttaa 50 prosenttiin rahoituksesta aiemman 70 prosentin sijaan. Se merkitsee rahoituksen alenemista

koneopetuksessa. Tämä rahoituksen leikkautuminen rakenteellisista syistä on kompensoitava, koska konetyöalojen opetusta vaivaa jo nyt resurssien puute.

Konetyöalojen koulutuksessa hyvin merkittävä rooli on opiskeluaikaisella konetyön harjoittelulla. Parhaimmat tulokset saavutetaan työpaikalla opiskelun avulla, mutta hyvien tulosten saavuttaminen työpaikalla opiskelussa edellyttää työpaikalle menevältä opiskelijalta riittäviä valmiuksia ja siihen tarvitaan riittävästi konetyötunteja jo lähiopetusvaiheessa.

TTS:n tuoreen selvityksen mukaan vain reipas puolet metsäkonealan opiskelijoista suorittaa opintoihin kuuluvan työssäoppimisen oikealla työpaikalla oikeassa työssä. Merkittävä syy tähän on opiskelijoiden liian heppoiset tiedot ja taidot ja siksi koneyritykset eivät ota heitä työpaikalla opiskeluun oikeaan työelämään taikka oppilaitokset eivät päästä näitä heikkotasoisia opiskelijoita yrityksiin.

Opiskelijoiden valmiuksia työpaikalla opiskelua varten pitäisi parantaa ja se tapahtuu kokemuksemme mukaan vain sillä, että opiskelijat saavat konetunteja riittävästi lähiopiskelun aikana ennen työpaikalle siirtymistä. Yrittäjien viesti koulutukselle on, että turvatkaa riittävä määrä konetyötunteja opiskelijoille. Nyt näin ei keskimäärin ole – ei työnantajien mielestä eikä tuoreen TTS:n tekemän selvityksen mukaan myöskään koulutuksesta valmistuneiden mukaan.

Myös konetyöalojen opetuksen kustannusryhmäjakoja on muutettu. Metsäkoneenkuljettajien koulutus säilyy edelleen korkeimmassa kustannusryhmässä, mikä on katsottava positiiviseksi seikaksi. Se kertoo, että alan koulutuksen tärkeys ja kalleus tunnustetaan ja tunnustetaan. Maarakennuskoneenkuljettajien perustutkintokoulutus säilyy kustannusryhmässä 4, mikä on hyvä asia.

Maarakennus- ja metsäalojen ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot ovat olleet kustannusryhmässä neljä (4), mutta nyt maarakennusalan tutkinnot on pudotettu ryhmään kaksi (2) ja metsäalan ammattitutkinnot ryhmään yksi (1). Emme näe perustetta tällaiselle kustannusryhmälaskulle tai metsäkonealan ammattitutkinnon sijoittamista maarakennusalan ammattitutkintoa alempaan kustannuskoriin. Ammattitutkintojen rahoituksen heikentäminen vähentää merkittävästi ammattitutkintoon tähtäävää opetusta konetyöaloilla, josta on tullut väylänä alan ammatteihin yhä tärkeämpi ja työllistävämpi.

Nyt esitetty rahoitusmalli siis leikkaa metsä- ja maarakennusalan koneenkuljettajakoulutuksen määrärahoja. Toteutuessaan rahoitusmalli käsityksemme mukaan heikentää vahvasti ammattitutkintoon tähtäävän konekoulutuksen edellytyksiä, ja siten se uhkaa merkittävän vientialan ja kotimaassa merkittävästi työllistävän toimialan laadukkaan työvoiman saata-vuutta ja siten yritystoiminnan toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä tulevaisuudessa. Näin ei saa tapahtua.

ESITYKSEMME:

Esitämme, että maarakennus- ja metsäalojen ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot konetöiden osalta säilytetään kustannusryhmässä neljä (4) ja metsäalan perustutkinto tulee säilyttää kustannusryhmässä neljä (4).

Maarakennus- ja metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljettamisen osaamisala säilyvät kustannusryhmässä 5 ja maarakennuskoneenkuljettamisen osaamisala kustannusryhmässä 4, mikä on mielestämme suhteellisen oikein. Kummankin ryhmän osalta olisi kuitenkin harkittava

kustannuskertoimen nostamista nyt esitetystä, jotta taloudellisten resurssien taso säilyy edes nykyisellään rakenteellisesta leikkauksesta huolimatta.

Hallituksen esityksen mukaan muu ammatillinen koulutus poistettaisiin. Sillä on kuitenkin erityisen suuri merkitys kiinteistö- ja rakennusalle, koska toimiala on voimakkaasti säännelty erilaisilla pätevyysvaatimuksilla, joita kaikkia ei voida tai ei toteuteta (esimerkiksi nostu-rinkuljettajat) vain tutkintojärjestelmän koulutustarjonnalla.

Koneyrittäjät ry esittää, että muu ammatillinen koulutus säilyy valtionosuusjärjestelmän piiriin kuuluvana. Mikäli muun ammatillisen koulutuksen rahoituksesta kuitenkin päätetään luopua, on erittäin tärkeä varmistaa riittävän pitkä siirtymäaika.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

-

Tilaukoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

-

Asetusluonnokset

-

Muut kommentit

Koneyrittäjät huomauttavat, että esitys sisältää monta eri asiaa, jotka paljastavat nykyisenkin järjestelmän puutteita. Esityksen mukaisessa koulutuskokeilussa ja siihen liittyvien lakien muuttamisessa suoritettujen ammattitutkintojen määrä tulee laskemaan niiden rahoituksen romahdettua.

Koska ammattitutkintoa on konetyöaloilla käytetty ammatinvaihtajien alalletututkintona, tulee alanvaihtajien määrä pienenemään. Tällä tulee olemaan vaikutuksia työvoiman saatavuuteen jo nyt kuljettajapulasta kärsiville konetyöaloille. Ratkaisuna tähän olisi perustutkinnon suorittaminen lyhennetyssä ajassa aikuisilla koulutukseen hakeutujilla, joilla on jo aikaisempi perustutkinto ja heillä on työkokemusta joltakin muulta alalta.

Järvinen Ville

Koneyrittäjät ry - Simo Jaakkola, varatoimitusjohtaja, energia- ja metsätoimialat ja Ville Järvinen, va. toimialapäällikkö, maarakennus

